

การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา กรณีศึกษารร.วัดพลับพลาชัย

อวยพร เรื่องตระกูล

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลภายในของโรงเรียนวัดพลับพลาชัย ศึกษาปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนในการประเมินผลภายใน รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประเมินผลภายใน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยด้วยการนิเทศติดตาม และส่งเสริมการพัฒนาระบบการประเมินผลภายในโรงเรียนซึ่งมี 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของสถานศึกษา และบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในประชุมสัมมนาการประเมินผลภายใน สัมภาษณ์แกนนำของโรงเรียน และสำรวจสภาพโรงเรียน ระยะที่ 2 การนิเทศและส่งเสริมการพัฒนาระบบการประเมินผล โดยการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของการประเมินผลภายในโรงเรียน และให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลภายในแก่ครูในโรงเรียน ระยะที่ 3 การกำกับติดตามส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบการประเมินผล มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ผู้วิจัยกำกับติดตามการทำงานของคณะทำงานการประเมินผลภายในของโรงเรียนโดยตรง โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) และโทรศัพท์ติดตามแกนนำ เพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานและศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และร่วมมือกับคณะกรรมการในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น รูปแบบที่ 2 ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้วิจัยอีก 4 ท่าน ที่เป็นนักวิจัยประจำโรงเรียนนำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร กำกับและติดตามผลการทำงานของโรงเรียนนำร่องในเขตกรุงเทพมหานครด้วยการประชุมคณะทำงานของโรงเรียนนำร่องทั้ง 5 โรงเรียน และโรงเรียนเครือข่ายอีก 1 โรงเรียน โดยการหมุนเวียนจัดการประชุมในโรงเรียนนำร่อง และโรงเรียนในเครือข่าย ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนวัดพลับพลาชัยมีระบบประเมินผลภายในแบบตั้งกรรมการรับผิดชอบเป็น 3 กลุ่ม ตามมาตรฐานการศึกษาคือด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผู้เรียน ปัญหาและอุปสรรคในการประเมินผลที่พบคือการขาดความสนใจของผู้บริหารในโครงการ การขาดระบบการกำกับติดตามงาน ครูมีภาระงานประจำมาก คณะกรรมการบางคนไม่มีความเสียสละในการทำงาน คณะกรรมการบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการวิจัย สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำการประเมินผลภายในได้แก่ การกำกับติดตามงานของผู้บริหาร ความรู้ความสามารถของแกนนำ ความรับผิดชอบของแกนนำ ความมีมนุษยสัมพันธ์ของแกนนำ แหล่งสนับสนุนงบประมาณ

บทนำ

โรงเรียนวัดพลับพลาชัยเป็นโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเขตกรุงเทพมหานครเป็นโรงเรียนหนึ่งในโครงการวิจัยและพัฒนาระบบประเมินผลภายในของสถานศึกษาของรองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช ซึ่งมีทั้งหมด 30 โรงเรียนใน 5 จังหวัด จังหวัดละ 6 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลภายในที่เหมาะสมกับโรงเรียนวัดพลับพลาชัยและศึกษาปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนในการประเมินผลภายในของโรงเรียนวัดพลับพลาชัย ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประเมินผลภายในของโรงเรียนวัดพลับพลาชัย

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากโครงการวิจัยและพัฒนาระบบประเมินผลภายในของสถานศึกษาสิ้นสุดโครงการในปลายเดือนกันยายน 2542 ในส่วนของกรณีศึกษาโรงเรียนพลับพลายชัยนี้จึงมีระยะเวลาในการวิจัยอยู่ระหว่าง กุมภาพันธ์ 2542 ถึง กันยายน 2542 เท่านั้น ดังนั้นระยะเวลาในการพัฒนาระบบการประเมินจึงเป็นไปอย่างเร่งรีบ และต้องทำการเก็บข้อมูลอย่างเร่งด่วน ทำให้การพัฒนาระบบอาจจะมีปัญหาภายใต้ข้อจำกัดของเวลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การดำเนินการนิเทศติดตาม และส่งเสริมการพัฒนาระบบการประเมินผลภายในโรงเรียน ได้แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของสถานศึกษา และบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในประชุมสัมมนาการประเมินผลภายใน ที่โรงแรมรอยัลริเวอร์ ระหว่างวันที่ 11-15 กุมภาพันธ์ 2542 และดำเนินการสัมภาษณ์แกนนำของโรงเรียนเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียน ครู นักเรียน ชุมชน และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับโรงเรียน รวมทั้งสำรวจสภาพโรงเรียน

ระยะที่ 2 การนิเทศและส่งเสริมการพัฒนาระบบการประเมินผล ผู้วิจัยดำเนินการนิเทศด้วยวิธีการโทรศัพท์ติดตามและกระตุ้นการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านทางแกนนำของโรงเรียน ประชุมหารือกับผู้บริหารและแกนนำของโรงเรียนในการวางแผนการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของการประเมินผลภายในโรงเรียน พร้อมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลภายในแก่ครูในโรงเรียน

ระยะที่ 3 การกำกับติดตามส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบการประเมินผล แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ผู้วิจัยกำกับติดตามการทำงานของคณะทำงานการประเมินผลภายในของโรงเรียนโดยตรง โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) และโทรศัพท์ติดตามแกนนำ เพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานและศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมมือกับผู้บริหารและแกนนำในการหาวิธีแก้ไขปรับปรุงงานการประเมิน พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีการแก้ไข ตรวจสอบผลงานเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการการประเมิน การวางแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิเคราะห์ การเขียนรายงาน รวมทั้งการเผยแพร่ผลการประเมินผลภายใน ตลอดจนให้ความรู้แก่แกนนำในเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป EXCEL ร่วมประชุมกับคณะกรรมการประเมินผลของโรงเรียน เยี่ยมชมผลงานของโรงเรียน สัมภาษณ์ผู้บริหารแกนนำ ครู และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการบริหารงานของผู้บริหาร การทำงานของแกนนำ ความร่วมมือของครู นักเรียน และผู้ปกครองในการประเมิน ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

รูปแบบที่ 2 ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้วิจัยอีก 4 ท่าน ที่เป็นนักวิจัยประจำโรงเรียนนำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่หัวหน้าโครงการวิจัยฯ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารมณ์ บางเจริญพรพงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลักขณา บรรพภาญจน์ อาจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ทำการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนนำร่องในเขตกรุงเทพมหานครด้วยการประชุมคณะทำงานของโรงเรียนนำร่องทั้ง 5 โรงเรียน และโรงเรียนเครือข่ายอีก 1 โรงเรียน โดยการหมุนเวียนจัดการประชุมในโรงเรียนนำร่อง และโรงเรียนในเครือข่าย รวมการประชุมทั้งสิ้น 7 ครั้ง ดังนี้

วันที่ 14 พ.ค. 2542	ประชุมครั้งที่ 1 ที่โรงเรียนวัดพลับพลาชัย
วันที่ 19 มิ.ย. 2542	ประชุมครั้งที่ 2 ที่โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ
วันที่ 10 ก.ค. 2542	ประชุมครั้งที่ 3 ที่โรงเรียนคันทนายาว
วันที่ 31 ก.ค. 2542	ประชุมครั้งที่ 4 ที่โรงเรียนแยมสอาด
วันที่ 21 ส.ค. 2542	ประชุมครั้งที่ 5 ที่โรงเรียนคลองหนองใหญ่
วันที่ 11 ก.ย. 2542	ประชุมครั้งที่ 6 ที่โรงเรียนพระรามหกเทคโนโลยี
วันที่ 18 ก.ย. 2542	ประชุมครั้งที่ 7 ที่โรงเรียนพณิชยการธนบุรี

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แบบตะล่อมและเจาะลึก (Indepth Interview) รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารเช่น รายงานความก้าวหน้าของการประเมินผลภายใน เอกสารที่เกี่ยวกับการประเมิน เช่น เครื่องมือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวม ธรรมนูญโรงเรียน รายงานการศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากเอกสารต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของโรงเรียนวัดพลับพลาชัย

โรงเรียนวัดพลับพลาชัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลภายในตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 21 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน 3 คน เป็นรองประธาน และมีผู้แทนชุมชน ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้ทรงคุณวุฒิ (ศิษย์เก่า) หัวหน้าหมวด หัวหน้างาน 14 คนเป็นกรรมการ โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ และติดตามงาน

หัวหน้างานวัดผลของโรงเรียน อดีตหัวหน้าหมวดคณิตศาสตร์และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นแกนนำ ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับผู้วิจัย และคณะกรรมการการประเมิน และการติดตามการดำเนินงานประเมินผลภายใน

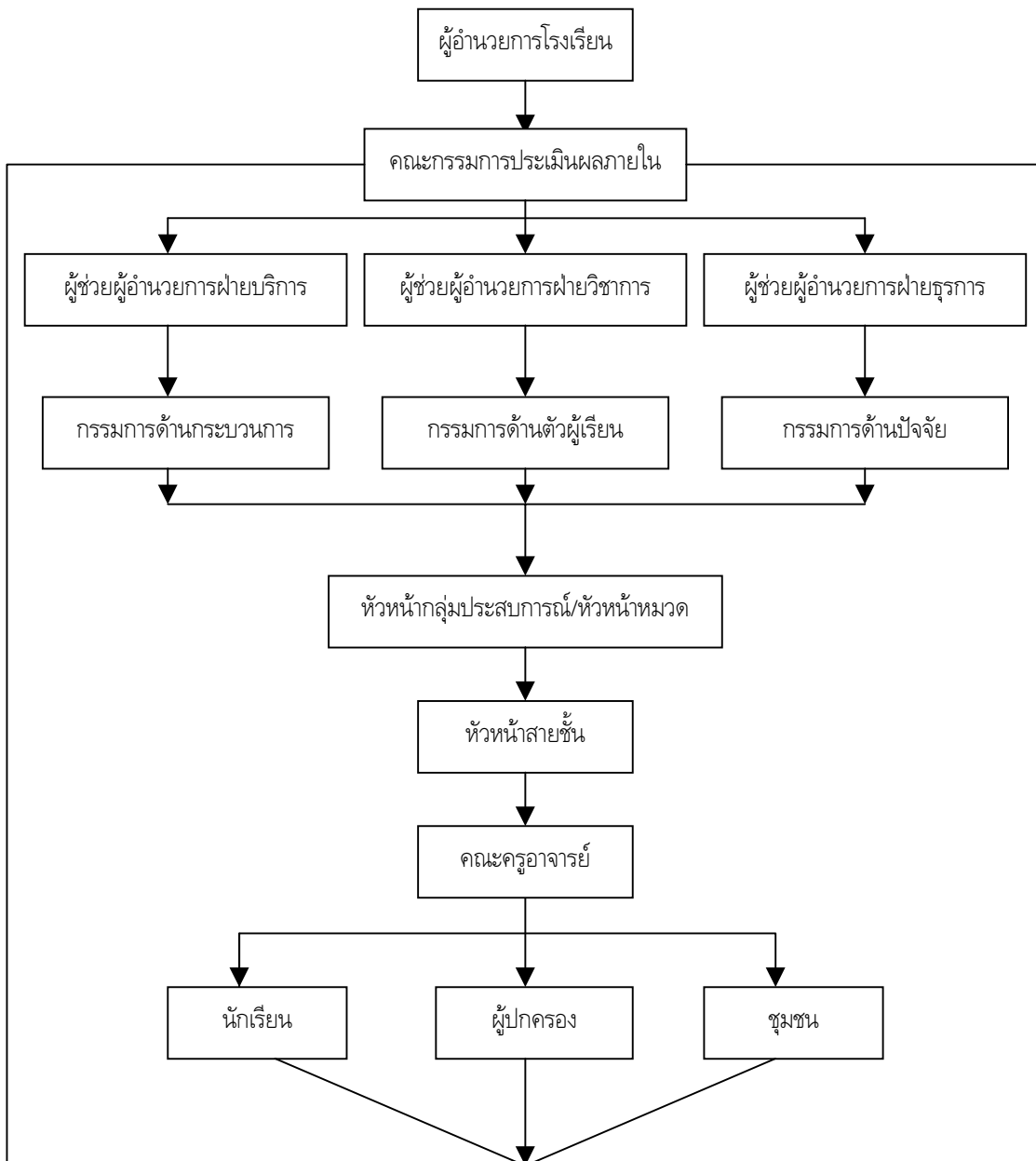
คณะกรรมการประเมินผลภายในได้ประชุมร่วมกันวางกรอบในการประเมินตามมาตรฐานที่ได้รับกรมอบหมายให้ทำการประเมินจำนวน 13 มาตรฐาน 29 ตัวชี้วัด โดยปรับใช้เครื่องมือจากคู่มือที่โครงการนี้จัดทำขึ้น สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานนั้นได้มีการแบ่งคณะกรรมการประเมินที่เป็นครูในโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่มรับผิดชอบแยกตามมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

ด้านผู้เรียน มีกรรมการเป็นอาจารย์ในโรงเรียน รับผิดชอบ 6 คน มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นที่ปรึกษา

ด้านกระบวนการ มีกรรมการเป็นอาจารย์ในโรงเรียน รับผิดชอบ 4 คน มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการเป็นที่ปรึกษา

ด้านปัจจัย มีกรรมการเป็นอาจารย์ในโรงเรียน รับผิดชอบ 5 คน มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการเป็นที่ปรึกษา

แผนผังการบริหารงานการประเมินภายใน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำการประเมินผลภายใน

2.1 การกำกับติดตามงานของผู้บริหาร

การที่ผู้บริหารมีการกำกับติดตามงานทุกระยะ จะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และสามารถแก้ปัญหาได้ทันเวลาที่ เมื่อผู้บริหารมีความเอาใจใส่ติดตามงานอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ครูทุกคนไม่กล้าหลีกเลี่ยงงานและต้องพยายามทำงานให้เสร็จทันเวลา

2.2 ความรู้ความสามารถของแกนนำ

การที่แกนนำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของการประเมิน เข้าใจในขั้นตอนของการประเมิน เช่น การปรับเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงานและการสรุปผล จะช่วยให้การประเมินภายในสถานศึกษามีขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

2.3 ความรับผิดชอบของแกนนำ

ความรับผิดชอบที่สูงมากของแกนนำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การประเมินภายในสำเร็จขึ้นได้ โดยแกนนำได้พยายามแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง โดยไม่ย่อท้อต่องานพยายามศึกษาปัญหาและหาทางแก้ไข อดทนต่อการทำงานที่หนักจนกระทั่งเกิดความเครียดจัดโรคเกาต์กำเริบต้องเข้าโรงพยาบาล และถึงแม้จะไม่สบายไม่มาทำงานยังอุตสาหะมาโรงเรียนเองจนกลับไปทำที่บ้าน ด้วยความรับผิดชอบที่มีอยู่

2.4 ความมีมนุษยสัมพันธ์ของแกนนำ

แกนนำเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมากถึงแม้จะไม่มีอำนาจในการติดตามงาน แต่ก็ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการขอความร่วมมือและช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ จึงทำให้งานการประเมินสำเร็จลุล่วงด้วยดี สามารถแก้ไขปัญหาได้

2.5 แหล่งสนับสนุนงบประมาณ

โรงเรียนมีแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในกิจกรรมของโรงเรียนหลายแหล่ง ได้แก่สมาคมครูผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า และมูลนิธิตสุนทร เป็นต้น ดังนั้นที่โรงเรียนจึงมีอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการทำงานเป็นอย่างดี รวมทั้งในกรณีเร่งด่วนก็สามารถที่จะใช้งบประมาณฉุกเฉินได้ ทำให้การทำงานไม่ปัญหาในด้านของอุปกรณ์และสื่อต่างๆ